

імітується через використання стилістичних, лексичних, синтаксичних, морфологічних, фонетичних особливостей мови. У аналізованому коміксі було знайдено прояви інтертекстуальності у експліцитних діалогах «своєї» та «чужої» мови, а саме: використання латинської мови у мовленні персонажів. Наведемо приклади: *А поки про тебе ніяких доказів немає, то, як мовиться: In dubio pro reo!*; *Тоді дозвольте запитати: мене допитують sui bono; Ха-ха-ха!!! Argumentum приймається!!!*.

Отже, вивчення засобів створення тексту коміксів багато у чому дозволяє зрозуміти шлях подальшого розвитку засобів масової інформації, а також усвідомити принципи впливу реклами, політичної агітації та інших технологій на масову свідомість, дозволяє оцінити тенденції розвитку світової культури в цілому. Таким чином, розкриваються широкі перспективи не тільки у лінгвістичних науках, а і в інших галузях знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранько Ігор. Максим Оса: [графічний роман] / Ігор Баранько. – Миколаїв: Asgardian Comics, 2016. – 96 с.
2. Мамардашвили М. К. Сознание и цивилизация: доклад на III всесоюзной школе по проблеме сознания / Мераб Константинович Мамардашвили // Мамардашвили М.К. Как я понимаю философию. – М., 1992. С. 107-121.
3. Попович М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович. – К.: «АртЕк», 1998. – 728 с.
4. Сонин А. Г. Комикс как знаковая система: психолінгвістическое исследование (на материале франкоязычных комиксов): автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук/ А. Г. Сонин. – Барнаул, 1999. – 23 с.

REFERENCES

1. Baranko, Igor (2016), *Maxim Osa [Maksym Osa]*, Asgardian Comics, Mykolaiv, 96 p.
2. Mamardashvili, M. K. (1992), "Consciousness and Civilization: a report at the All-Union School on the Problem of Consciousness", *As I understand philosophy* ["Soznanie i civilizacija: doklad na III vsesojuznoj shkole po probleme soznaniya"], *Kak ja ponimaju filosofiju*, Moscow, pp. 107–121.
3. Popovich, M. V. (1998), *Essay on the history of Ukrainian culture [Narys istorii' kul'tury Ukrai'ny]*, Artek, Kiev, 728 p.
4. Sonin, A. G. (1999), *Comics as a sign system: psycholinguistic research (on the basis of French-speaking comic books): Author's thesis* [Комикс как знаковая система: психолінгвістическое issledovanie (na materiale frankojazychnyh komiksov): avtoref. dis. na soiskanie nauch. stepeni kand. filol. nauk], Barnaul, 23 p.

The article is devoted to the comprehensive study of the heterogeneous nature of the means of creating the text of comics, which are analyzed according to the levels of formal, functional-stylistic, and the level of the text-creation model. The specificity of the «Maxim Osa» comic book by Igor Baranko is revealed. It is determined by which means the elements of various semiotic entities interact within the boundaries of one composition (verbal, visual, cultural).

Key words: comic, heterogeneity, panel, cultural code, graphic novel.

УДК 81'366.59

Мединська Н.М.

ОБ'ЄКТИВАЦІЯ Й ЕКСПЛІКАЦІЯ ГРАМАТИЧНОЇ СЕМАНТИКИ КАТЕГОРІЇ СПОСОБУ В СИСТЕМІ ДІЄСЛІВНОЇ ПАРАДИГМИ

Стаття присвячена проблемі об'єктивації й експлікації граматичної семантики способу в системі дієслівної парадигми. З'ясовано, що в категорії способу дієслова постулюється центральна опозиційна ознака: віднесеність змісту мовлення до дійсності як реально-ірреального, а також ознака модусного існування й суб'єктивної оцінки змісту висловлення. Категорія способу дієслова в українській мові взаємодіє з основними дієслівними – виду, часу, особи та синтаксичною категорією модальності й експлікується морфологічними формами і лексичними одиницями інших частин мови та інтонацією.

Ключові слова: дієслово, категорія способу, модус, диктум, модальність, категорія особи, категорія виду, категорія часу, предикативність.

Однією з актуальних проблем сучасного мовознавства є об'єктивація реальної дійсності у мовній картині світу, концептуальної за своєю природою, з'ясування механізму

взаємодії мовних одиниць на різних рівнях мовної структури та закономірностей їхнього функціонування. Науковий пошук мовознавців спрямований на поглиблене вивчення центрального класу слів – дієслів, які репрезентують своєрідність своєї семантики на лексичному, словотвірному, морфологічному та синтаксичному рівнях.

Проблема категорійного значення саме дієслів викликає суперечливі міркування, тому що це онтологічно значущий пласт лексичного складу мови, якому властиві багатопланові характеристики високоорганізованої системи.

Зокрема, категорійне значення дієслова віддавна було об'єктом лінгвістичних досліджень і суперечливо витлумачено в працях О. О. Потєбні, О. О. Шахматова, І. І. Мещанінова, Ф. П. Фортунатова, В. В. Виноградова, Л. В. Щерби та ін.). Упродовж ХХ ст. дієслово вивчали зарубіжні (Ю. Д. Апресян, Г. О. Золотова, Ю. С. Степанов, О. В. Бондарко, О. В. Падучева, М. О. Шелякін, О. В. Петрухіна, О. М. Ремчукова) та українські (В. М. Русанівський, І. Ф. Андерш, А. П. Грищенко, І. І. Слинко, Т. Є. Масицька, Н. Л. Іваницька, С. О. Соколова, М. І. Калько, В. М. Барчук та інші мовознавці).

Засади функційного підходу до вивчення мови взагалі і окремих елементів її структури в україністиці досить активно розвивають І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, М. Я. Плющ, А. П. Загнітко, Н. В. Гуйванюк, О. І. Леута, М. В. Мірченко, М. І. Калько та ін. Проте залишається багато нерозв'язаних питань, що стосуються комплексного вивчення дієслова в сукупності його семантичних та функційних ознак.

У статті поставлено за мету з'ясувати об'єктивність й експлікацію граматичної семантики категорії способу в системі дієслівної парадигми.

Категорія способу дієслова виражає відношення дії до дійсності як центральна складова семантичної категорії модальності, яка, разом із категорією предикативності є сутнісною категорією речення. Категорія способу тісно пов'язана з категоріями особи і часу, відображаючи характер представлення дійсності мовцем у часі перебігу дії та в аспекті її цілісності / нецілісності вияву (у категорії виду).

Одним з аспектів модальності є суб'єктивність у мові й мовленні як результат мисленнєвої діяльності суб'єкта-мовця у процесі творення висловлення [2, 294]. Переорієнтація лінгвістичних досліджень семантики речення на динамічний аспект його функціонування у ХХ столітті сприяла глибшому пізнанню суб'єктивності не тільки на протиставленні *я – не я*, а й виявленню семантико-синтаксичного потенціалу модальних значень, виражених конструкціями речень, у процесі комунікативної діяльності [3; 7; 5; 8; 9; 12; 10; 15; 17].

І. Р. Вихованець, наголошуючи на центральності дієслова в побудові синтаксичних конструкцій, зазначає, що саме воно формує модально-часові характеристики простого речення [5, 124].

Характеризуючи функційно-семантичний аспект морфологічної категорії способу дієслова, А. П. Загнітко також акцентує на особливостях внутрішньокатегорійної структури форм дійсного, умовного та наказового способів на основі опозицій: 1) дія реальна (дійсний спосіб) / нереальна (умовний і наказовий); 2) вираження вольової спрямованості (наказовий спосіб) / без вольової спрямованості (дійсний та умовний). Він зазначає, що імператив – єдина форма, що виконує специфічну функцію: апелятивну, ширше закличну. До імперативної парадигми відносять форми другої особи однини і множини синтетичні (*прийди, скажи, мовчи, прийдіть, скажіть, мовчіть*) та аналітичні першої особи (*хай прийду, хай мовчу, хай скажу*) і третьої особи, також аналітичні (*хай прийде, хай мовчить, хай скаже, хай мовчать, хай прийдуть, хай скажуть, хай мовчать*). Усі форми імператива реалізують волю мовця [11, 228]. Центр імператива становить друга особа – адресат мовлення. Імперативні форми дієслова, на думку А. П. Загнітка, спеціалізуються на реалізації дебітивності, співвідносячись із функціями вокатива, напр.: *Гей! Дзвони свята! Гукніть завзято...* (В. Чумак); *Жди мене, мамо, у кожну хвилину, Жди у жорстоку добу...* (І. Гнатюк). Як і І. Р. Вихованець, він наголошує на опосередкованості морфології способів дієслова типом висловлень [11, 231].

Зміст речення охоплює в плані відношення до дійсності три різні за своєю природою елементи: 1) пропозицію (власне-зміст, що відображає живий фрагмент дійсності; 2) модальну рамку, яка відображає відношення змісту до дійсності як реальну чи ірреальну в певному часі – як відношення до моменту мовлення і 3) комунікативну рамку, що виражає цілеспрямованість мовленнєвого акту [9, 141; 14]. Модальна рамка містить різні вияви суб'єктивності. Суб'єктивність, за визначенням Е. Бенвеніста, – це та фундаментальна якість мови, що забезпечує комунікативну функцію мови [2, 296 – 297]. Різні значення об'єктивної модальності передає лексична семантика компонентного складу речення, доповнюючись, зокрема, і граматичними значеннями категорії способу дієслова. Увесь комплекс суб'єктивних відношень, відображених у реченні, Ш. Баллі визначив терміном «модус», протиставивши його поняттю «диктум» – як об'єктивній константі, мисленнєвому аналогові події, ситуації, передаваної у висловленні [1]. Реальну модальність виражають форми дійсного способу (індикатива) як об'єктивну константу події, процесу, стану (диктум). Модусну частину експлікують у реченні різні мовні засоби. Форми наказового й умовного способу передбачені вже в пропозиції – висловленні з прагматичною метою мовця забезпечити функцію впливу на адресата, заклик, повчання, поради, прохання, настанови (імператив) або представити модальну константу можливості, бажаності, зумовленості тощо (оптатив) із нашаруванням емоційних, експресивних, оцінних характеристик спостережуваних, сприйнятих у певних ситуаціях явищ, ознак, властивостей і почуттів особистості.

Поділ висловлення на диктум і модус зумовив поділ предикатів на два класи: предикати диктуму, що виражають об'єктивну інформацію, і предикати модусу, модусної рамки, що виявляють позицію суб'єкта мовлення» [13, 75].

Граматична категорія способу дієслова виражає відношення дії, стану, процесу до дійсності з погляду мовця, тому, відображає суб'єктивний підхід до представлення в акті мовлення. Основною опозицією, покладеною в основу категорії модальності, традиційно вважають реальність / ірреальність. На цій опозиції дійсний спосіб – це реальна дія, протиставлена ірреальній, яку виражають усі інші способи. Індикатив у дієслівній парадигмі об'єднує усі форми виду, часу, особи (роду) і числа як статусні засоби його вираження. Інші способи, зокрема в сучасній українській мові – це наказовий та умовний, мають меншу кількість граматичних форм, але вони здатні варіювати значення семантичних категорій наказу, прохання, вимоги, бажаності, можливості та ін. відповідно до наміру (ілокуції) мовця і конкретної ситуації, як її осмислює суб'єкт мовлення.

У різних мовах морфологічна категорія способу може бути представлена різними граматичними формами для вираження граматичних значень. О.О.Селіванова наводить приклад виділення п'яти способів у французькій мові А. Мейє та Ж. Вандрієсом: *індикатив*, *імператив* (наказ, прохання), *дезидератив* (бажання й наміри), *кон'юнктив* (воля), *оптатив* (можливість і бажання) [16]. У багатьох мовах світу наявний *дебітив* (виражає обов'язковість дії), *еспектатив* (очікувана подія), *когортатив* (ввічливе спонукування до дії), *експірієнтив* (безпосереднє сприйняття фактів) та ін. [16]. Звичайно, семи емоційно-оцінного, як і логічно осмисленого мовцем характеру вияву дії чи стану, містять не тільки дієслова, а й інші мовні засоби в актах мовлення. Категоризація відношень, які передає мовець, має багатоаспектні вияви в мовних засобах. У дієслівній парадигмі сучасної української мови категоризація модальних значень способів дії має польову структуру: основне, ядерне, протиставлення як надкатегорії модальності речення, та присутні й і неопозиційні (або опозиційні другого рангу), як-от: наказовий та умовний способи, що відображають і функцію апеляції до адресата, яка відзначається високим ступенем апелятивності в наказовому способі (як спонукальна) і послаблено – в умовному способі, а бажальна сема й зовсім нейтралізована в умовному способі [6, 257]. На думку І.Р.Вихованця і К. Г. Городенської, в українській мові категорія способу чотирикомпонентна: вона об'єднує граему умовного способу, що передає значення гіпотетичної дії чи гіпотетичного процесу і стану, та граеми наказового, спонукального й бажального способів,

що виражають значення бажаної дії чи бажаного процесу і стану з різним ступенем апелятивності» [6, 257]. З приводу такого потрактування варто, очевидно, зауважити, що поза контекстом (у переносних уживаннях) дієслівна парадигма слівформ відображає опозицію індикативу, чітко розмежовуючи форми за призначенням у реченні: форми наказового й умовного способів за співвіднесеністю дії з адресатом *ти, ви* в акті мовлення або представленого мовцем як адресата-неучасника дії *він, вони*, або узагальненим (форми наказового способу). Форма ж першої особи наказового способу виражає не апелятивну функцію, а оптативну. Пор.: *Бабусенько! Скажи мені, де я? «В Лебедині, моя пташко, **Не вставай, ти хвора**»* (Т. Шевченко); *Так оце-то та богиня! Лишенько з тобою! А я, дурний... Ото дурний ... От і **читай, І йми ти їм віри!*** (Т. Шевченко); *Клич громаду. «**Признавайтесь, Що ви католики!.. Мовчіть, мовчіть! Знаю, знаю!*** (Т. Шевченко); *Чужі люди не питають – Та й нащо питати? **Нехай** плаче сиротина, **Нехай** літа **тратить*** (Т. Шевченко); *А я ще раз побачу, **Нехай** ще раз **послухаю**, Як те море грає* (Т. Шевченко); ***Нехай** собі **бешикетують** [ляхи]* (Т. Шевченко).

Форма наказового способу першої особи однини виражає бажаність самого я якось діяти (певної події), а перша особа множини (*ми*) наказового способу включає й адресата (*ми – я з тобою, ми – я – ти (вони)* або й *він*) як спільне побажання, звернення до адресата, запрошення до якоїсь дії як бажаної, можливої чи й потрібної з погляду мовця: *А я й кажу Покойній Марині, Таки жінці: «А знаєш що! **Возьмім** за дитину,» – Тебе б то це. «Добре, кажу, От ми й спарували* (Т. Шевченко). У цьому реченні висловлено спонукання як заохочення адресата (дружини) до дії.

Умовний спосіб виражає можливість дії за певної умови, бажаність дії за певної умови, бажання щось змінити, чогось досягнути, напр.: *А у мене, як на тебе, й рушники вже ткались, От-от була б **подавала*** (Т. Шевченко). У простому реченні з формою умовного способу конкурує аналітична сполука інфінітива з часткою *би*, наприклад: ***Взять би** істик, торбу через плечі, І **пїти** світ за очі з села* (В. Симоненко). Частка *би* може маркувати значення бажаності, вводячись до складу сполучника у складнопідрядному реченні з відношеннями *умови*: ***Якби** знав, де впа, то й **подоушку** б **підіклав*** (Нар. тв.); *Ох, **якби** я знала, **Що** діждуся, що побачу, **То** ще б **подождала*** (Т. Шевченко); ***мети**: В Баварії я став, мов **гострий** колос або мов з **хмари** **спущена** **стріла** з **бажанням-тугою** **почути** **голос** з **далекого** **черкаського** **села** і **щоб** **дівчина** **співала** **під** **вербою**, **полошучи** **на** **кладці** **сорочки**, і **щоб** **кричали** **десь** **за** **рогозою** **з** **сороками** **білесенькі** **качки*** (Т. Осьмачка); *В душі старій шумує пісня юна: **Ах. Жити** б, **жити**: **вічно** **бути** й **жити**, **Щоб** **бачить** **гори** **ці**, **ясну** **блакить*** (С. Черкасенко).

Форми наказового способу першої і другої особи однини та першої особи множини у внутрішньому мовленні, власне, спонукають мовця до діалогу з самим собою, який у художньому тексті відтворюється як діалог з адресатом (читачем), зрештою, як роздум, осмислення життєвих, філософських сутностей. Напр.:

***Ночуймо** ще раз, каже, на лимані.
Нам не до сну, нам не до, не до!
Не телкотить, Господь нам явить небо.
І що цю в грудях тісно, тісно, тісно!
Велике діло танець між ножами!
Танцюй собі, лиш пальчика **не вріж**
За день банальності і фальшу
Ото піднімеш стільки той –
Що не напишеш, І що не скажеш
Не те! – застягне камертон... (Ліна Костенко).
Ой, живу, впівголосу, впівсили,
Відкладаю щастя – на коли?
Ти знов прийшла, моя печально музо.
Не бійся, я не покладаю рук.*

*Пости ж є і кращі, і щасливі,
Спасибі [музо], що ти вибрала мене.
У хаті глухо, як в печері,
От тільки щастя хочеться душі* (Ліна Костенко).

Характеризуючи взаємодію диктуму й модусу в різних комунікативних регістрах, Г. О. Золотова зазначає, що в умовах репродуктивного регістру збігаються спостерігач і мовець, модусної рамки немає, тоді модус розосереджує компоненти моделі, яка виражає зміст диктуму. Суб'єкт постає в одній з своїх іпостасей: той, хто сприймає, який мислить і відчуває суб'єкт-мовець. Вона виділяє п'ять модусних рамок: перцептивну, ментальну, волюнтивну, реактивну і мовленнєву, кожна з яких має свій репертуар модусних, рамкових предикатів. У перцептивних модульних рамках використовують дієслова почуттів (*бачити, чути, почувати*); у ментальних – дієслова сприймання і власної думки (*знати, вважати, розуміти, пам'ятати, здогадуватися, здаватися*); у волюнтивних – модальні дієслівні предикати (*хотіти, бажати, виявляти бажання*) та модальні предикативи (*можна, треба, потрібно*); дієслова мовного впливу (*помагати, просити*) [13, 279, 310]. Це означає, що в кожній дієслівній формі закладено граматичне значення однієї чи кількох граматичних категорій.

Комунікативний регістр Г. О. Золотова потрактувала як певну модель відображення дійсності, зумовлену точкою зору мовця, його комунікативними інтенціями та виражену сукупністю мовних засобів, призначених для реалізації цієї моделі в тексті [13].

Отже, модус як дискурсивна категорія фіксує в актах мовлення, у тексті, результат пізнавального процесу мовця крізь призму його референції й аксіології та позначає ширші обсяги категорійних значень, ніж модальність. У категорії способу дієслова постулюється центральна опозиційна ознака: віднесеність змісту мовлення до дійсності як реально-ірреального, а також ознака модусного існування й суб'єктної оцінки змісту висловлення. Категорія способу дієслова в українській мові взаємодіє з основними дієслівними – виду, часу, особи та синтаксичною категорією модальності й експлікується морфологічними формами і лексичними одиницями інших частин мови та інтонацією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М. : Изд-во иностр. лит., 1955. – 416 с.
2. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Э. Бенвенист. – М. : Прогресс, 1974. – 447 с.
3. Бондарко А. В. Принципы функциональной грамматики и вопросы аспектологии : [монография] / А. В. Бондарко. – [4-е изд., стереотип.]. – М. : ИР 55, 2007. – 207 с.
4. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови : [монографія] / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1992. – 222 с.
5. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис / І. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
6. Вихованець І. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматика української мови / І. Вихованець, К. Городенська ; [за ред. чл.-кор. НАН України Івана Вихованця]. – К. : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – 398 с.
7. Гак В. Г. Высказывание и ситуация / В. Г. Гак // Проблемы структурной лингвистики. – М. : Наука, 1983. – 367 с.
8. Городенська К. Г. Онтологічні параметри граматичних категорій способу та часу / К. Г. Городенська // Мовознавство. – 1997. – №1. – С. 39–41.
9. Гуйванюк Н. В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць / Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Рута, 1999. – 336 с.
10. Доценко О. Л. Модальність у вираженні об'єктно-з'ясувальних відношень : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук 10.02.01 «Українська мова» / Доценко Олена Ленінівна. – К., 2000. – 22 с.
11. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія : [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонДУ, 1996. – 435 с.
12. Загнітко А. П. Лінгвістика тексту: теорія і практикум : [наук.-навч. посіб.] / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2006. – 289 с.
13. Золотова Г. А. Коммуникативная грамматика русского языка / Г. А. Золотова, Н. К. Оніпенко, М. Ю. Сидорова / [под общ. ред. Г. А. Золотовой]. – М. : Ин-т рус. яз. РАН им. В. В. Виноградова, 2004. – 544 с.

14. Кульбабська О. В. Вторинна предикація у простому реченні : монографія / О. В. Кульбабська. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 627 с.
15. Мельничук О. С. Загальні питання синтаксису української мови / О. С. Мельничук // Сучасна українська літературна мова / [за ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1972. – С. 5–50.
16. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
17. Химик В. В. Категория субъективности и ее выражение в русском языке / В. В. Химик. – Ленинград : Изд-во ЛГУ, 1990. – 124 с.

REFERENCES

1. Bally Sh. (1955) *Obshchaya lingvistika i voprosy francuzskogo yazyka*. Moscow. ynostr. lyt.
2. Benvenist E. (1974) *Obshchaya lingvistika*. Moscow. Progress.
3. Bondarko A. V. (2007) *Principy funkcional'noj grammatiki i voprosy aspektologii* : [monografiya]. Moscow : YR 55.
4. Vykhovanets' I. R. (1992) *Narysy z funktsional'noho syntaksysu ukrayins'koyi movy* : [monohrafiya]. Kyiv: Nauk. Dumka.
5. Vykhovanets' I. R. (1993) *Hramatyka ukrayins'koyi movy. Syntaksys*. Kyiv: Lybid'.
6. Vykhovanets' I. (2004) *Teoretychna morfolohiya ukrayins'koyi movy*. Kyiv: Univ. vyd-vo «Pul'sary».
7. Gak V. G. (1983) *Vyskazyvanie i situaciya* [Problemy strukturnoj lingvistiki]. Moscow: Nauka, pp. 145 – 156.
8. Horodens'ka K. H. (1997) *Ontolohichni parametry hramatychnykh katehoriy sposobu ta chasu* [Movoznavstvo], pp. 39 – 41.
9. Huvvanyuk N. V. (1999) *Formal'no-semantychni spivvidnoshennya v systemi syntaksychnykh odynyts'*. Chernivtsi : Ruta.
10. Dotsenko O. L. (2000) *Modal'nist' u vyrazhenni ob"yektno-z"yasoval'nykh vidnoshen'* : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. filol. nauk 10.02.01 «Ukrayins'ka mova» Kyiv.
11. Zahnitko A. P. (1996) *Teoretychna hramatyka ukrayins'koyi movy. Morfolohiya*. Donets'k.
12. Zahnitko A. P. (2006) *Linhvistyka tekstu: teoriya i praktykum*. Donets'k : DonNU.
13. Zolotova G. A. (2004) *Kommunikativnaya grammatika russkogo yazyka*. Moscow: In-t rus. yaz. RAN im. V. V. Vinogradova.
14. Kul'babs'ka O. V. (2011) *Vtorynna predykatsiya u prostomu rechenni* : monohrafiya. Chernivtsi : Chernivets'kyu nats. un-t.
15. Mel'nychuk O. S. (1972) *Zahal'ni pytannya syntaksysu ukrayins'koyi movy* [Suchasna ukrayins'ka literaturna mova] Kyiv: Nauk. dumka, pp. 5–50.
16. Selivanova O. O. (2006) *Suchasna linhvistyka. Terminolohichna entsyklopediya*. Poltava : Dovkillya-K.
17. Himik V. V. (1990) *Kategoriya sub"ektivnosti i ee vyrazhenie v russkom yazyke*. Leningrad : Izd-vo LGU.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гнатюк І. Життя : Поезії. – Львів : Каменярь, 1972. – 38 с.
2. Костенко Л. В. Вибране / Л. В. Костенко. – К. : Дніпро, 1989. – 559 с.
3. Осьмачка Т. Поезії, повісті : Старший Боярин. Ротонда душогубців / Тодось Осьмачка. – К. : Наук. думка, 2002. – 420 с.
4. Українські прислів'я та приказки / [упоряд. С. Мишанича, М. Пазяка]. – К. : Дніпро, 1983. – 390 с.
5. Черкасенко С. Твори : у 2 т. / С. Черкасенко. – К. : Дніпро, 1991. Т. 1. – 891 с.
6. Чумак В. Заспів : Твори / Василь Чумак ; вступ. стаття Степан Крижанівський. – К. : Дніпро, 1968. – 207 с.
7. Шевченко Т. Г. Вірші. Поєми / Т. Г. Шевченко. – Харків : Фоліо, 2008. – 350 с.

The article deals with the problem of objectivation and explication of the grammatical semantics of the mood category in the verbal paradigm system. It is found that in the category of the verb mood is postulated the central oppositional feature: the relevance of the speech content to reality as a real-irreal, as well as a sign of modular existence and subjective assessment of the statement content. The category of the verb mood in the Ukrainian language interacts with the main verb categories – the verb aspect, tense, person, syntactic category of modality, and is explicated by morphological forms and lexical units of other parts of speech and intonation.

Keywords: verb, category of mood, modus, dictum, modality, category of person, category of the verb aspect, tense category, predicativity.